

Henryk Misztal

"Kuria Rzymska : studium historyczno-kanoniczne", Edward Szafrowski, Warszawa 1981 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 26/1-2, 302-306

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Edward Sztafrowski, Kuria Rzymska studium historyczno-kanoniczne, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1981 ss. 280

Praca składa się z przedmowy, dziesięciu zagadnień tematycznych (nie są nazwane rozdziałami), bibliografii przedmiotu, indeksu rzeczowego, streszczenia w języku polskim i łacińskim oraz spisu rzeczy.

Pierwszym tematem, jaki Autor podjął w pracy, to historia Kurii Rzymskiej. Została ona podzielona na okresy: od początku Kościoła do XVI w., od XVI w. do Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz od Soboru Watykańskiego II do czasów dzisiejszych. Autor nie ograniczył się do tradycyjnego ujęcia historii Kurii Rzymskiej ale uwzględnił nowe badania w tym przedmiocie (por. badania Nicolo Del Re, s. 7 n. 1). Z przedstawionego opracowania widać, iż okresami reformy i odnowy Kurii Rzymskiej były pontyfikaty papieża Sykstusa V (zwłaszcza jego Konstytucja Apostolska *Immensa Aeterni Dei* z 1588 r.) i papieża Piusa X (zwłaszcza Konstytucja Apostolska *Sapienti Consilio* z 1908 r.). Poza tym najnowsze reformy rozpoczęte zostały przez Sobór Watykański II a dokonały się w ustawodawstwie posoborowym. Autor przedstawił ewolucję Kurii Rzymskiej w czasie Soboru i w ustawodawstwie papieża Pawła VI oraz Jana Pawła II. Na zakończenie części historycznej przedstawiony został schematycznie aktualny stan wszystkich dykasterii Kurii Rzymskiej. Poza Sekretariatem Stanu i Urzędem Międzynarodowych Spraw Kościelnych Kurie Rzymską stanowią 9 Kongregacji, 3 Trybunały, 3 Sekretariaty, 9 Rad, Komisji i Komitetów oraz 5 Urzędów. Już na tym miejscu podkreślić należy, że samo wymienienie agend Kurii Rzymskiej z podaniem prawidłowych nazw polskich i włoskich oraz dokładnych adresów, czyni z publikacji niezwykle cenną, praktyczną i potrzebną pracę, jakiej nie było w naszej literaturze prawniczej. Wreszcie na zakończenie omawianego problemu historii Kurii Rzymskiej został podany wykaz wszystkich dokumentów, przy pomocy których dokonano się odnowa tejsze instytucji. Zgromadzona tutaj dokumentacja została podana według oryginalnych źródeł — Acta Apostolicae Sedis oraz w tłumaczeniu polskim — Posoborowe Prawodawstwo Kościelne.

Niewątpliwie wielka i skomplikowana instytucja, jaką jest Kuria Rzymska, posiada określoną strukturę oraz sposób działania. Autor potraktował to zagadnienie w świetle najnowszych dokumentów Stolicy Apostolskiej, jakimi są w tym przedmiocie Konstytucja Apostolska *Regimini Ecclesiae Universae* oraz *Ogólny Regulamin Kurii Rzymskiej*. Zagadnienia składu personalnego, kierownictwa, niższych urzędników, współpracowników zewnętrznych, sposobu ich powoływania, wchodzą w zakres zagadnienia dotyczącego struktury Kurii. Są tu też podane zasady działania tego zespołu organów, które wynikają z wymienionej Konstytucji *Regimini Ecclesiae Universae*. Autor

nie pominął zagadnienia bardzo istotnego w tym temacie to jest kompetencji poszczególnych agend Kurii Rzymskiej, w czasie wakansu Stolicy Apostolskiej. Chodzi tu o te Urzędy i Trybunały, które w czasie wakansu dla dobra Ludu Bożego zachowują swoje uprawnienia i kontynuują działalność.

Po przedstawieniu historii i struktury Kurii Rzymskiej, jako zagadnień ogólnych odnoszących się do wszystkich agend, Autor przystąpił do omawiania poszczególnych jej dykasterii.

Przez posoborową odnowę Kurii na pierwsze miejsce zostały wysunięte: Sekretariat Stanu oraz Urząd Międzynarodowych Spraw Kościelnych (dawna Kongregacja Nadzwyczajnych Spraw Kościelnych). Sekretarz Stanu stoi na czele obu dykasterii łącząc je w ten sposób unią personalną. Sekretariat Stanu w rozwoju historycznym przeszedł ewolucję poprzez wyłonienie się z Kancelarii Apostolskiej. Już w XVII w. ukształtował się w dzisiejszej postaci. Po Soborze Watykańskim II jego struktura uległa jednak dalszym modyfikacjom i najnowszy kształt otrzymała aktem prawnym papieża Pawła VI Motu Proprio *Quo aptius* z 27 II 1973 r. Kompetencję tej instytucji można najogólniej określić słowami Konstytucji Apostolskiej *Regimini Ecclesiae Universae*, iż „otrzymuje ona zadanie bezpośredniego wspomagania papieża, zarówno w trosce o cały Kościół, jak i w kontaktach z dykasteriami Kurii Rzymskiej”. Urząd Międzynarodowych Spraw Kościelnych został w nowym ustawodawstwie postawiony bezpośrednio po Sekretariacie Stanu. Strukturalnie pozostał podobny do kongregacji ale kompetencja jego dotyczy relacji Stolicy Apostolskiej z rządami cywilnymi.

Niewątpliwie najwięcej miejsca w omawianej pracy zostało poświęcone omówieniu 9 Kongregacji Rzymskich (120 stron pracy). Chodzi tu o Kongregacje: Nauki Wiary, Kościołów Wschodnich, Biskupów, Sakramentów i Spraw Kultu Bożego, Spraw Kanonizacyjnych, Spraw Duchowieństwa, Zakonów i Instytutów Świeckich, Formacji Katolickiej i Ewangelizowania Narodów czyli Rozkrzewienia Wiary. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż każda kongregacja została najpierw przedstawiona w rozwoju historycznym, co pozwala lepiej zrozumieć jej genezę, strukturę i kompetencje. Następnie Autor przedstawił dzieje posoborowej odnowy każdej kongregacji oraz obecny jej stan: skład osobowy, struktura, zadania i kompetencje i sposób postępowania. Ponadto w niniejszej pracy znaleźć można wiadomości na temat różnych instytucji centralnych, które są związane z poszczególnymi kongregacjami. I tak przy opracowaniu Kongregacji Nauki Wiary znajdujemy wiadomości na temat Papieskiej Komisji Biblijnej i Komisji Teologicznej. Kongregacja Kościołów Wschodnich posiada tyle Urzędów, ile jest obrządków Katolickiego Kościoła Wschodniego oraz Specjalną Komisję Liturgiczną oraz Papieską Misję dla Palestyny. W łonie Kongregacji Biskupów działa Papieska Komii-

sja Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych. Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych działa poprzez trzy Urzędy: Sądowy, Generalnego Promotora Wiary i Historyczno-Hagiograficzny. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż Autor posługuje się czytelną i jasną w języku polskim nazwą tej kongregacji ponieważ uwzględnił dyskusję fachowców w tym przedmiocie. Przyjęta przez Autora nazwa „Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych” jest adekwatna do przedmiotu jej zainteresowania, zrozumiała i zgodna z duchem proponowanych reform procedury beatyfikacyjnej. Zatem należałoby stosować ją jednolicie w kanonistyce polskiej. Można mieć nieco zastrzeżeń co do opracowania tytułu dotyczącego procesu beatyfikacyjno-kanonizacyjnego, gdyż uwzględniła ono jedynie ustawodawstwo kodeksowe i nowe (mocno dyskutowane) normy Motu Proprio *Sanctitas clarior*, pomija zaś prawie zupełnie (poza wzmiankami na stronach 111 i 224) istotne ustawodawstwo Piusa XI. Ustawodawstwo to służy obecnie jako wzór do zreformowania całego procesu kanonizacyjnego w sprawach nie tylko historycznych ale także nowych. Nie jest to jednak zastrzeżenie istotne, gdyż Autor ogólnie zajął się normami proceduralnymi w pracy dotyczącej głównie prawa materialnego. W ramach opracowania Kongregacji Ewangelizowania Narodów zostały omówione dodatkowo działające tu Komisje; Teologii, Duchowości i Animacji Misyjnej, Rewizyjna, Duszpasterska Komisja Studiów, Katechezy i Katechistów, Komitet Kierowania Papieskimi Dziełami Misyjnymi, Rada Wyższa Papieskich Dzieł Misyjnych Rozkrzewienia Wiary Św. Piotra Apostoła i Unii Misyjnej, Sekretariaty Generalne dotyczące misji, Rada Wyższa Papieskiego Dzieła Dzieciństwa i Międzynarodowe Centrum pobudzania ducha misyjnego.

W zakres dykasterii Kurii Rzymskiej wchodzi wprowadzone dopiero w ramach odnowy posoborowej Sekretariaty: Jedności Chrześcijan, Dla Niechrześcijan, Dla Niewierzących. Kościół epoki dialogu pragnie rozmów ze wszystkimi ludźmi nie tylko ochrzczonymi ale także nie należącymi do rodziny chrześcijan lecz wyznającymi jakąkolwiek religię lub przynajmniej kierującymi się zmysłem religijnym oraz wszystkimi ludźmi nawet niewierzącymi.

Do nowych dykasterii ustanowionych w 1967 roku zalicza się Papieską Radę Świeckich, jako organ wsluchujący się w głosy i inicjatywy ludzi świeckich oraz Papieską Radę Spraw Rodziny. Ta ostatnia, to wynik szczególnego zainteresowania się Kościoła rodziną i specyfiką jej problemów, posiada już pełną autonomię. Papież Jan Paweł II wydał w tej materii 9 V 1981 r. Motu Proprio *Familia a Deo instituta* oraz 22 XI 1981 r. ekshortację *Familiaris consortio*. Autor pisze tu także o Papieskiej Komisji „*Iustitia et Pax*” utworzonej z inicjatywy Soboru Watykańskiego II przez papieża Pawła VI w sprawie tak istotnej dla Kościoła jak problem sprawiedliwości społecznej między narodami.

Trybunały Stolicy Apostolskiej: Sygnatura i Rota Rzymska oraz Penitencjaria Apostolska zostały w pracy przedstawione dość pobieżnie. Należy jednak przyznać, że poza historią tych instytucji jest dużo materiału prawnego dotyczącego struktury i kompetencji trybunałów.

W nowym ujęciu, zawierającym ustawodawstwo papieża Pawła VI zostały przedstawione poszczególne Urzędy Kurii Rzymskiej: Zarząd Spraw Gospodarczych Stolicy Apostolskiej, Kamera Apostolska, Administracja Państwa Watykańskiego, Zarząd Domu Papieskiego, Główny Urząd Statystyczny Kościoła. Według Konstytucji Apostolskiej *Regimini Ecclesiae Universae* Kuria Rzymska w ścisłym znaczeniu obejmuje jedynie wyżej omówione dykasterie. Lecz w tejże Konstytucji zawarty został dodatek, który wylicza i określa kompetencje innych jeszcze agend Stolicy Apostolskiej. Wprawdzie nie należą one ściśle do Kurii ale mają charakter mniej lub więcej uniwersalny. Są one corocznie wyliczane w Roczniku Papieskim (*Annuario Pontificio*) i dobrze się stało, iż Autor nie pominął omówienia tych agend. Praca nabiera przez to charakteru kompletnego, wyczerpującego. Dla orientacji należy wspomnieć, że chodzi tu o Papieską Radę Środków Społecznego Przekazu, Dom Papieski, Papieską Komisję Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego i Papieską Komisję Interpretacji Dekretów Soboru Watykańskiego II. Jak wiadomo Rada Wykonawcza do Konstytucji o Liturgii zakończyła swą działalność w związku z podziałem w 1969 r. Kongregacji Obrzędów na Kongregację Spraw Kultu Bożego i Kongregację Spraw Kanonizacyjnych. Papieska Komisja Teologiczna i Papieska Komisja Biblijna zostały w pracy omówione razem z Kongregacją Nauki Wiary ze względu na bezpośredni związek z tą kongregacją.

Dobrze się stało, że w pracy zostały omówione także niektóre dykasterie zniesione po reformie posoborowej, które przecież przez pewien czas działały w Kościele i dla badaczy różnych dziedzin prawa i teologii stanowią nadal interesujący przedmiot dociekań. Zostały tu omówione: Kongregacja Sakramentów, Obrzędów, Rada Wykonawcza do Konstytucji o Liturgii, Kongregacja Spraw Kultu Bożego, Ceremonii, Kancelaria i Dataria Apostolska.

Po uważnym przeczytaniu całej pracy o Kurii Rzymskiej nasuwa się uwaga, iż nie jest ona zwykłym podręcznikiem prawa kanonicznego dla specjalizujących się w tej dziedzinie wiedzy choć może i na pewno będzie przez długi czas pomocą dla studiujących i piszących prace naukowe z tego zakresu. Jest ona pierwszą monografią o Kurii Rzymskiej napisaną w języku polskim. Jest to tym bardziej godne podkreślenia, że na Stolicy Piotrowej zasiada papież Jan Paweł II — Polak, któremu Kuria pomaga w spełnianiu jego funkcji. Literatura światowa doczekała się już kilku takich monografii a najnowsze z nich to: *Nicolo Del Re, La Curia Romana, Lineamenti*

storico-giuridici, Ed. III Roma 1970 ss. XV + 660 oraz Georgio Delgado, *La Curia Romana El gobierno central de la Iglesia*, Pamplona 1973 ss. 531. Pierwsza z nich uwzględnia bardziej aspekt historyczny, a druga, choć obszerna, nie opisuje wszystkich dykasterii. Dzieło *Kuria Rzymska* ks. prof. Edwarda Szafrrowskiego chociaż jest objętościowo mniejsze i zawiera tylko najważniejsze wiadomości o poszczególnych dykasteriach to jednak stanowi ogromną wartość naukową między innymi ze względu na zgromadzoną i wykorzystaną obszerną i najnowszą literaturę przedmiotu. Bibliografia obejmuje 18 stron i zawiera nie tylko opracowania ogólne ale także specjalistyczne odnoszące się do poszczególnych dykasterii. Jest to literatura najnowsza a źródła wykorzystane aż do 1981 r. Jej wartość praktyczną i naukową podnosi wielka przejrzystość treści, jasność układu materiału oraz niezmiernie cenny indeks rzeczowy zawierający wiele haseł i na pewno bardzo pracochłonny. Wielka pracowitość Autora znana z wielu prac i wydawnictw, okazała się tutaj w całej pełni, gdyż dzieło zawiera wiele przeróżnych szczegółów odnoszących się do dokumentacji i literatury przedmiotu. Przy tej okazji należy podkreślić jako szczegół bardzo pozytywny, mianowicie, zamieszczenie oddzielnego wykazu dokumentów dotyczących odnowy Kurii Rzymskiej. Prosty język, czytelny dla wszystkich i ciekawa tematyka sprawiają, że pracę czyta się z ogromnym zainteresowaniem. Wyżej omówione przymioty monografii stawiają ją, w rzędzie niezmiernie cennych pozycji kanonistyki polskiej.

ks. Henryk Misztal

Ulrich Mosiek, Hartmut Zapp: Kirchliches Eherecht mit dem Entwurf der CIC-Reformkommission 5 neubearbeitete Auflage, Freiburg im Breisgau 1981, Rombach, S. 301.

12 lutego 1978 r. zmarł Ulrich Mosiek, prof. Prawa Kanonicznego we Fryburgu im Breisgan. Przed śmiercią upoważnił on swojego byłego asystenta, Hartmut'a Zapp'a do kontynuowania pracy nad kolejnymi wydaniem Kościelnego prawa małżeńskiego. Sam autor przygotował cztery wydania tego dzieła w latach: 1968, 1972, 1976 i 1979.

Z jednej strony Hartmut Zapp widział potrzebę uwzględnienia w nowej edycji posuwających się prac reformy Komisji Prawa Kanonicznego, z drugiej jednak strony musiał się liczyć z ograniczonymi możliwościami wydawniczymi, które nie pozwalały na większe rozbudowywanie dzieła. Z tego też powodu cały szereg zagadnień został skromniej potraktowany z tym jednak, że nie wprowadzono zmian w zasadniczym rysie istotnych treści. Uległ pewnej zmianie wykaz literatury ze względu na konieczność skreślenia jednych, a